

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi

Journal of Ottoman Legacy Studies

ISSN 2148-5704

www.osmanlimirasi.net

osmanlimirasi@gmail.com

Cilt 10, Sayı 26, Mart 2023 / Volume 10, Issue 26, March 2023

KERBELA VAKASI ÜZERİNE YAZILAN BİR ESER: ŞEHÂDET-İ HAZRET-İ HÜSEYİN

A Work On The Case Of Karbala: Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin

Makale Türü/ Article Types : Arařtırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received Date : 08.11.2022
Kabul Tarihi/Accepted Date : 01.03.2023
Sayfa/Pages : 57-78
DOI Numarası/DOI Number : <http://dx.doi.org/10.17822/omad.2023.234>

Muhammet Akif TİYEK

(Dr. Öğr. Üyesi), Bayburt Üniversitesi, Bayburt / Türkiye, e-mail: m.akiftiyek@hotmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4975-6664>

Atıf/Citation

Tiyek, Muhammet Akif, "Kerbela Vakası Üzerine Yazılan Bir Eser: Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin",
Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi, 10/26, 2023, s. 57-78.

Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 10, Sayı 26, Mart 2023.

Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 10, Issue 26, March 2023.

ISSN: 2148-5704

KARBELA VAKASI ÜZERİNE YAZILAN BİR ESER: *ŞEHÂDET-İ HAZRET-İ HÜSEYİN*

A Work On The Case Of Karbala: Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin

Muhammet Akif TİYEK

Öz: Edebiyat, toplumsal hayatta meydana gelen çeşitli olaylara şahitlik ederek gelecek nesillere kültürel aktarımda bulunmaktadır. Buradan hareketle şair ve yazarlar, sosyal hayatta meydana gelen hemen hemen her olayı eserlerine konu edinmektedirler. İslam tarihinde kuşkusuz önemli bir rolü olan, bir kırılma ya da dönüm noktası olarak ifade edilebilecek olaylardan biri de Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi sürecine giden ve daha sonra meydana gelen olaylara zemin hazırlayan Kerbela Vakası'dır. Her şair ve yazarın gönlüne dokunan bu olay Arap, Fars ve Türk edebiyatında kendisine yer edinmiş; Hz. Hüseyin'in Kerbela'da yaşadığı olayların anlatıldığı manzum, mensur ya da manzum-mensur karışık birçok eser kaleme alınmasına vesile olmuştur. Kerbela'da yaşananlara eserinde yer veren araştırmacı, şair ve yazarlardan biri de İbrahim Aczî Kendi'dir. Aczî, Kerbela'da yaşanan süreci, bu süreçten duyduğu rahatsızlığı ve üzüntüsünü dile getirmek amacıyla *Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin* adlı bir eser kaleme almıştır. Bu çalışmada öncelikle Aczî'nin hayatı hakkında kısaca bilgi verilecek, akabinde mezkûr eseri tanıtılacaktır. Şekil ve muhtevasıyla ilgili genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra söz konusu eserin, çeviri yazılı metnine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Aczî, Kerbela, Mersiye, Türk Halk Edebiyatı

Abstract: Literature has a role in cultural transmission to future generations by witnessing various events that occur in social life. From this point of view, poets and writers deal with almost every event that occurs in social life in their works. One of the events that undoubtedly played an essential role in the history of Islam and can be expressed as a breaking or turning point for the Islamic world is the Karbala Incident. This event, which touched the hearts of every poet and writer, has made a place for itself in Arabic, Persian, and Turkish literature. It has led to the writing of many works in verse, prose, or mixed in poetry and prose, in which the events of Hüseyin's life in Karbala are told. It has led to the writing of many works in poetry, prose or mixed in poetry and prose, in which the events of Hazrat Hussein in Karbala are told. One of the researchers, poets, and writers who included the events in Karbala in his work is Ibrahim Aczî Kendi. Aczî wrote a book called *Şehadet-i Hazret-i Hüseyin* in order to express his discomfort and sadness about the process in Karbala. In this study, I will first give brief information about Aczî's life and then introduce his work. After a general evaluation of the form and content of the work, I will present the translated text of *Şehadet-i Hazret-i Hüseyin*.

Key Words: Aczî, Karbala, Mersiye, Turkish Folk Literature

Giriş

Ölüm, insanlık için kaçınılmaz bir olgudur. Kur'an-ı Kerim'de bu durum birçok ayette belirtilmiştir. Nitekim Ankebut suresinde insan hayatının bir sonunun bulunduğu "*Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz.*"¹ şeklinde vurgulanmaktadır.

İnsan doğası gereği hayatında gördüğü, duyduğu olaylara çeşitli tepkiler veren bir canlıdır. Bir inanç ya da düşünce sistemine bağlı kalmadan insanların ya da toplumların yaşadığı üzücü birtakım olaylara verilen tepkiler, insan olmanın bir gereğidir. Kimi zaman bu olaylar toplumsal birtakım tepkilere de zemin hazırlamaktadır.

¹ Ankebut suresi 29/57. Çalışmada yer alan ayetler ve mealleri <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf> (erişim tarihi: 06.10.2022) adresinden alınmıştır.

Ölen bir kişinin ardından onu kaybetmenin verdiği üzüntüyü dile getirmek amacıyla kişinin iyi özelliklerinin anlatıldığı duygu yüklü şiirlere mersiye denilmektedir.² İran ve Arap edebiyatında mersiyeler önce kaside nazım şekliyle kaleme alınmış, daha sonra ise terkibibent ve terciibentlerle yazılmıştır. Türk edebiyatında ise mersiyeler daha çok terkibibent nazım şekliyle kaleme alınmıştır.³ Bu duruma insanların duygularını bentler hâlinde ifade etmenin sağladığı suhulet ve rahatlığın neden olduğu söylenebilir. Buna ek olarak mersiyelerin övgü de ihtiva etmesinden dolayı mersiye yazımında kaside nazım şeklinin etkisi de görülmektedir.⁴ Mersiyeler, daha çok terkibibent nazım şekliyle yazılsa da kaside, terciibent, murabba, müseddes, gazel vb. nazım şekilleriyle de kaleme alınmıştır.⁵

Mersiyeler genellikle dünya hayatının fani ve dünyanın zulüm dolu bir yer olduğu gerçeğiyle başlamaktadır. Şair, ilgili kişiyi kaybetmenin vermiş olduğu üzüntüyle dünyanın bu durumuna sitem eder, yas tutar ve mersiye yazılmasına vesile olan söz konusu kişi övmeye başlar. Bu övgü şairin mübalağa sanatını alabildiğine kullandığı bir bölüm olarak ifade edilebilir. Daha sonra ise o kişiye dua ve temenniler yer almaktadır. Mersiyelerde bu bölümler arasında kati bir sıralama söz konusu değildir.⁶

Edebiyat tarihinin en meşhur mersiye örneklerinin Hz. Hüseyin'in şehit edilmesine dair yazılanlar olduğunu söylenebilir. Bu mersiyelerde Hz. Hüseyin'in şehit edilmesine giden süreç tarihî veriler de dikkate alınmakla⁷ birlikte lirik bir anlatım tarzıyla ele alınmaktadır. Ayrıca bu türde Kerbela ve ilgili bölge kutsal olarak kabul edilmektedir.⁸ Hz. Hüseyin'in şehit edildiği yer olan Kerbela tarihî süreç içerisinde menkıbevi ve efsanevi bir tarzda anlatılmıştır; bu hadise insanların dillerine ve gönüllerine pelesenk olmuştur. Hatta bu konuda bâtni birtakım inançlar dahi gelişmiştir. Şii bazı mezhepler Hz. Hüseyin'in şehit edildiği günü tören ve yas merasimleriyle anmaktadır. Kerbela, Türk edebiyatında özellikle Alevi-Bektaşî gelenek içerisinde önemli bir konu alanını teşkil etmiş; Ehlibeyt'e olan muhabbet ve sevginin tezahürü, bu durumdan duyulan üzüntü ve acıyla mersiye, muharremiye, maktel gibi birçok türde manzum, mensur ya da manzum-mensur karışık eserler kaleme alınmasına vesile olmuştur.⁹

Kerbela'da yaşananları nakleden müelliflerden biri de İbrahim Aczî Kendî'dir. Aczî, Kerbela ve bu süreçte yaşananları *Şehadet-i Hz. Hüseyin* adlı bir eser kaleme alarak aktarmıştır. Bu çalışmada öncelikle Aczî'nin hayatı hakkında kısaca bilgi verilmiş, akabinde onun söz konusu eserinin şekil ve muhteva özellikleri genel hatlarıyla ifade edilmiştir. Daha sonra ise eserin transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir.

² Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye* (Ankara: Akçağ Yay., 1994), 3; Mine Mengi, "Eski Edebiyatımızın Mersiyelerine Toplu Bir Bakış" *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı* (1983): 91.

³ İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, 7-8, 13.

⁴ Mengi, "Eski Edebiyatımızın Mersiyelerine Toplu Bir Bakış", 92.

⁵ İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, 14.

⁶ Mengi, "Eski Edebiyatımızın Mersiyelerine Toplu Bir Bakış", 92-4; İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, 22.

⁷ Tarihî verilerin her metinde güvenilir kaynaklardan elde edildiğini söylemek zordur. Bu konuya dair uydurma pek çok rivâyetin de bazı kaynaklarda yerini aldığı unutulmamalıdır.

⁸ Mehmet Arslan ve Mehtap Erdoğan, *Kerbela Mersiyeleri* (Ankara: Grafiker Yay., 2009), 51.

⁹ Arslan ve Erdoğan, *Kerbela Mersiyeleri*, 50. İslam tarihinde ve Türk edebiyatında Kerbela ve Hz. Hüseyin'in şehit edilmesini konu alan birçok çalışma yapıldığından dolayı bu süreçle ilgili bilgi verilmemiştir. Konuyla ilgili bazı çalışmalar için bakınız: M. Asım Köksal, *İslam Tarihi: Hazreti Hüseyin ve Kerbelâ Faciası* (Ankara: Akçağ Yay., 1979); Ethem Ruhi Fiğlalı, "İslam Tarihinde Hz. Hasan ve Hüseyin Dönemleri" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi XXVI* (1983): 353-70; Hasan Onat, *Emeviler Devri Şii Hareketleri ve Günümüz Şiiliği* (İstanbul: Endülüs Yay., 2019); Adnan Demircan, *İslâm Tarihinin İlk Asrında İktidar Mücadelesi* (İstanbul: Beyan Yay., 2016); Bünyamin Çağlayan, "Kerbela Mersiyeleri" (Doktora Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, 1997); Müslüm Yılmaz, "Klasik Türk Edebiyatında Kerbelâ Hadisesi" (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016). Ayrıca konuyla ilgili Sivas Cumhuriyet Üniversitesi tarafından sempozyum da düzenlenmiştir. İlgili sempozyumda sunulan bildiriler kitap olarak iki cilt hâlinde yayımlanmıştır: Alim Yıldız (ed.), *Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Tarih Bilimleri) I. Cilt* (Sivas: Asitan Yay., 2010); Alim Yıldız (ed.), *Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Edebiyat) II. Cilt* (Sivas: Asitan Yay., 2010).

İbrahim Aczî Kendi Kimdir?

İbrahim Aczî Kendi, Konya'da 1299 / 1882 yılında dünyaya gelmiştir. Annesi Emine Hanım, babası Mahmud Efendi'dir. İbrahim Aczî, devlet kademesinde çeşitli görevlerde bulunmuş olup 9 Ağustos 1965 tarihinde vefat etmiş ve Konya Üçler Mezarlığına defnedilmiştir. Aczî'nin çoğunlukla folklor alanında olmak üzere çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış birçok makalesi bulunmaktadır.¹⁰ Eserlerinden bazıları şunlardır: *Âşık Dertli Konya'da, Âşık Şem'i Konuşuyor, Ayaşlı Şakir, Cönkler ve Âşıklar, Devirler Arası Konya, Konya Mezâr Folkloru, Paşalar ve Cellatlar, Türk Şâir ve Âşıkları...*

Nüsha Tavsifi

Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin, 42 Yu 10453 arşiv numarasıyla Konya Yusuf Ağa Kütüphanesinde kayıtlıdır. Müellif nüshası ve ciltsiz olan eser, 170x105-140x90 mm ölçülerindedir. 25 varak¹¹ olarak rika hattıyla kaleme alınmıştır. Her sayfada 17 satır bulunmaktadır.¹² Eserin mukaddime olarak kaleme alınan kısmına¹³ 9 Eylül 1929 Konya notu düşülmüştür. Söz konusu esere bu tarihte başlandığı ya da eserin mezkûr tarihte bitirildiği söylenebilir.¹⁴

Eserin Başı: (1a)

Cenâb-ı Hağ bu dünyâyı ilk yarattığı zamân meleklere hitâben “Ben buraya yeñi bir mañlûk ya ‘nî insânoğlu yaratacağım”...

Eserin Sonu: (25a)

Ağlayın Kerbelâda dökülen kan ‘aşkına
Yezidiñ uğruna toğranan kan ‘aşkına

Eserin Dil, Şekil ve Muhteva Özellikleri

Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin adlı eserde mensur-manzum karışık bir şekilde Kerbela'da yaşanan tarihî sürece yer verilmiştir. Bu elim olay sonucunda duyulan üzüntüyü dile getirmek amacıyla müseddes nazım şekliyle iki mersiye de kaleme alınmıştır. Mersiyeler, hece ölçüsüyle ve sade bir üslupla yazılmıştır. Eserde yer alan şiirlerin hece ölçüsü itibarıyla kusurlu olduğu görülmektedir.

İbrahim Aczî'nin hayatını sürdürdüğü dönem (1882-1965) dilde alfabe, imla, kelimelerin ve eklerin yazımı gibi çeşitli tartışmaların yaşandığı ve dille ilgili birçok değişimin bulunduğu bir zaman dilimidir.¹⁵ Bu durum onun eserine yansımıştır. Aczî, eserinde Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında kelime aslında bulunmadığı hâlde okutucuları kullanmıştır: kâdâr (قادر), mîvâ (میوا), kûrbân (قوربان), fâzla (فاضلا), hürmâ (خورما)...

¹⁰ Muhammet Akif Tiyek, "İbrahim Aczî Kendi'nin Hayatı, Eserleri ve Dîvân'ı (İnceleme-Metin)" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022), 10-1, 33-6. İbrahim Aczî Kendi'nin hayatı ve eserleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Muhammet Akif Tiyek, "İbrahim Aczî Kendi Bibliyografyası" *ATEBE* 6 (Aralık 2021): 175-91; Tiyek, *İbrahim Aczî Kendi'nin Hayatı, Eserleri ve Dîvân'ı (İnceleme-Metin)*.

¹¹ 25b'den itibaren esere eklenen 8 varak bulunmaktadır. Bu kısım Hz. Hüseyin'in şehadeti ile ilgili değildir. Söz konusu bu kısımda çeşitli ülke hükümdarların adlarının yer aldığı bilgilendirme ve Aczî'nin ağabeyine yazdığı Latin harfli bir mektup yer almaktadır.

¹² Eserin fiziksel özellikleriyle ilgili bilgiler Yusuf Ağa Kütüphanesi katalog kaydından alınmıştır.

¹³ İbrahim Aczî Kendi, *Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin* (Konya: Yusuf Ağa Kütüphanesi, 42 Yu 10453), 1a-3a.

¹⁴ Kendi, *Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin*, 3a.

¹⁵ Dilde yaşanan değişimle ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri* (Ankara: TTK Basımevi, 1960); İsmail Parlatur, "II. Meşrutiyet Sonrası Türk Dili", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 15, (Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002), 148-53; Asiye Mevhibe Coşar, "Cumhuriyet Dönemi Dil Hareketleri ve Dil Tartışmaları", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 18, (Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002), 65-73; Zeynep Korkmaz, "Cumhuriyet Devrinde Türk Dilindeki Gelişmeler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar* içinde, C. 1, (Ankara: TDK Yay., 2005), 909-19.

Aczî'nin eserinde göze çarpan diğer bir husus kelime içerisinde yer alan خ harfi ile ح'nın karıştırılmasıdır. Kelime içerisinde yer alan bu harfler kimi zaman birbiri yerine de kullanılmıştır: tahta (تحتہ), hâcet (حاجت), hayâl (حیال), hüşûş (حوصص)

Eserde yer alan başka bir husus ise Farsça tamlama eklerinin (-i/-ı) kelimeye eklenen ی harfi ile verilmesidir: mihver-i 'âlem (محوری عالم), ehli beyt (اهلی بیت), ' arşı a' lā (عرشی اعلا), şāhı a' lā (شاهی اعلا)...

Eserde nadir de olsa yerel kullanımlar göze çarpmaktadır: töz (kulak dibi, kulak arkası¹⁶), doluksamak (gözleri yaşarmak¹⁷).

İbrahim Aczî, eserine insanoğlunun yaratılış süreci hakkında ilgili ayetlere atıf yaparak başlamış,¹⁸ insanoğlunun fitrî özelliklerinin bozulduğunu ve bunun neticesinde dünyada fitne ve fesat çıktığını belirtmiştir. Bu huzursuzluğun ilk nüvelerinin Hz. Âdem'in oğulları Kabil ve Habil'e dayandığını ifade etmiş, Habil'in öldürülmesiyle dünyada huzur ve sükûnetin kaçtığını belirtmiştir.

Aczî, eserin mukaddimesinde 16 beyitlik bir gazel kaleme almıştır. Bu gazelde her derdin devasının bir dert olduğu, insanların ağır yükler altında bulunduğu, onların bu hâline herhangi bir çarenin de var olmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca dünyanın değişen bu durumu neticesinde kötü eylemlerin fertler tarafından takdir edildiği ifade edilmiştir:

Şimdi her derde bir dert devâ olmuşdur
Tabîb müdâvî hem hevâ olmuşdur

Kuru bir zilletiñ altında insânlık
Toğunma çekin kendi sezâ olmuşdur

Ne derdi teşhîşe medâr ne çâre var
Bütün işler bir 'aksi hep cefâ olmuşdur

Değişdi mihver-i 'âlem döner yañlış
Rezâletler hep taqdîre be-câ olmuşdur

Gazelin son beyitlerinde dünyanın bu durumu karşısında insan tabiatının değiştiği, çıklarına göre hareket eden ve herhangi bir ilkesi / çizgisi bulunmayan bir neslin ortaya çıktığı belirtilmektedir:

İylik diye yapılan işler fenâlıktır
Sevinçler, ümîdler hep hañâ olmuşdur

İlâhî nedir bu hâl 'aceb hükmünde
Maymûn gibi yıllık insânlar peydâ olmuşdur

Bu ön sözden sonra Aczî, Hz. Muhammed'in torunları Hz. Hasan (ö. 49 / 669) ve Hz. Hüseyin'e (ö. 61 / 680) yapılan muamelelerin insanlık tarihinde unutulmayacak bir yeri olduğunu belirtmekte, bu olaya ilişkin söz konusu eseri kaleme almasıyla herhangi bir tarikat mensup olduğuna dair bir ilişki kurulmaması gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü Aczî, Hz. Hüseyin'e yapılanlara kızmanın insan olmanın tabiatıyla ilgili olduğunu, böyle bir şey her nereden ve kimden kaynaklanırsa kaynaklansın benzer tepkiyi dile getireceğini belirtmektedir. Aczî'nin bu duruşunun, onun Kerbela olayına tarafsız bir şekilde yaklaşmasına neden olduğu söylenebilir. Ayrıca Aczî, Hz. Hüseyin'e yapılanları bahane ederek aşırıya kaçanları da uyarmaktadır. Eserinde, Hz. Hüseyin ve ailesine yapılanları naklettiğini belirten Aczî, bu gibi

¹⁶ Ömer Asım Aksoy vd. (ed.), *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü V* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2009), 3987.

¹⁷ Yaşar Çağbayır, *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötügen Türkçe Sözlük* (İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2. cilt, 2007), 1579.

¹⁸ Bakara Suresi 2/30, Hicr Suresi 15/26, Müminûn Suresi 23/12.

kötü olayların tarihin her sahnesinde var olduğunu / olacağını ve önemli olanın bu olaylardan ders çıkarmak olduğunu ifade etmektedir.

İbrahim Aczî Kendi, eserini kaleme alırken hangi kaynaktan faydalandığını belirtmemiştir. Klasik mersiye geleneğinde var olan Yezid'e (ö. 64 / 683) lanet etme, Yezid'i zalim olarak niteleme, Hz. Hüseyin ve ailesinin yasını tutma, Ehlibeyt'in masum ve günahsız olduğunu vurgulama, Ehlibeyt'in Kerbela'da çaresiz bir şekilde kalması ve onlara su verilmemesi, Şimr'in Hz. Hüseyin'in başını kesmesi gibi unsurlar bu eserde de yer almaktadır. Ayrıca bu süreçte Allah'ın Cebrail'le yardım göndermesi beklenmekte ve bu olaya iman sahibi herkesin üzüldüğü vurgulanmaktadır.

Eserin Transkribe Edilmesinde İzlenen Yöntem

1. Eserin transkribe edilmesinde günümüz Türkçesi esas alınmıştır.
2. Varak numaraları sayfanın sol kenarında köşeli parantez [] içerisinde verilmiştir.
3. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında İsmail Ünver tarafından kaleme alınan "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"¹⁹ adlı çalışma esas alınmıştır.
4. Yanlış yazılan kelimelerin doğru yazımı metne alınmış ve bu durum dipnotta belirtilmiştir. Metnin bütününde yazımı yanlış olan kelimeler ise yalnızca kelimenin ilk geçtiği yerde belirtilmiştir.
5. Metinde Farsça tamlamalar kelimeye eklenen ى sesi ile verilmiştir. Bu husus ilgili yerde ifade edilmiştir.
6. Metinde hoca kelimesi, حوجا şeklinde yazılmış olup tarafımızca "hoca" şeklinde transkribe edilmiştir.
7. Metinde tasarrufta bulunan kısımlarda köşeli parantez [] kullanılmıştır.
8. Noktalama işaretleriyle ilgili bir tasarrufta bulunulmamıştır.
9. Metinde Arapça kısımlar orijinal hâliyle verilmiş olup müellif tarafından tercüme edilmeyen kısımların tercümesi tarafımızca dipnotta verilmiştir.

Eserin Metni

[1a] ŞEHÂDET-İ HÂZRET-İ HÜSEYN

Cenâb-ı Hâk bu dünyâyı ilk yarattığı zamân meleklerle hitâben "Ben buraya yeñi bir mañlûk ya'nî insânoğlu yaratacağım" dedi. Melekler de cevâblarında "Yâ Rabbî fitneci fesâdcı kan dökücü bir sürü kimseler mi yapacağsın... Ne hâcet biz ululuđunuñ tanır ta'zîm u tesbîh ederiz" dediler. Bunlara karşı Cenâb-ı Hâk der-hâl "Siziñ bilmediginiz şeyleri ben bilirim" buyurdu. Ve kemâl-i kudretini göstermek için insânođlunuñ kalbini çamurdan yaptı ululuğunu işbât için rûh verdi işte insânlarda rûh çok büyük bir cevher bir emânetdir bu emâneti iyi kullanmak fenâ kullanmak insânlara verilen 'aqla terk edilmişdir. Birçok 'arızalar karşısında kalan 'aklıñ şapmaması için yine insânlardan 'aklı daha metîn elçiler ve onlar vâsıtasıyla kitâblar da gönderdi. Yapılacak yapılmayacak işler ayrıca kitâblarda bildirildi

[1b] Hâl böyle iken insânlardan pek çođunuñ 'aklı şapdı melekleriñ dedikleri gibi fitneci ğavġacı kan dökücülük meydâna geldi. İşte bu sizin bilmediginiz şeyleri ben bilirim sırrınıñ hikmetidir. Herhangi güzel bir meyve²⁰ olduğdan soñra biraz fazla²¹ turdu mu muñlakâ bir tarafından bozulmağa başlar. İşte mâye-i insân da böyledir. Temîz insândan temîz nesil olur. Mâye ve kanı bozuk fenâlardan fenâlar olur. Her tarafı iyi bir meyve nasıl her yanı iyi iken bir

¹⁹ İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" *Türkoloji Derneği Dergisi* 9/1 (1993): 51-89.

²⁰ Kelime metnin bütününde ميوا şeklinde yazılmıştır.

²¹ Kelime فاضلا şeklinde yazılmıştır.

tarafı bozulursa ba'zen iyilerden de fenâ zühür eder. Bunuñ da giz bir hikmeti vardır ki zamân tetâbuğ eder. Bu Hâkîkîñ ezeli murâdından kopmuş bir mes'eledir. Ne hâcet²² daha dört beş kişi iken Hâzret-i Âdemîñ büyük oğlu Kâbil küçük kardeşi Hâbili bir kız yüzünden hasedle öldürdü. Bu tâze ve temiz toprağa ilk def'a kardeş kanını akıttı. O zamân bütün bu dünyâ silkindi ya'nî titredi

[2a] Ne olduğunu bilmeyen Âdemle Havvâ bu şallantıdan ta'accüb etdiler. Hâlbuki ilk kıtâl ilk kan yere düşdüğünden yer böyle şallanmışdı. Soñra işi anlayınca Âdem ve Havvâ çok ağlaşdılar. İşte insânlarda ilk ibtilâ böyle başlamışdır, ilk hûysuzluk da böyle olmuşdur. Kâbil ise istediği kızı koluna takarak Yemen tağlarına fırladı gitti. Fazla endîşe fazla müte'essir olan Hâzret-i Âdemi Havvâ tesellî ederken Hâzret-i Âdem endîşesiniñ oğlu Hâbil için olmayıp bu hûysuzluğun bütün zürriyetinde²³ zühür edeceğinden tolayı ağladığını söyledi. Bu toprağa böyle insân kanı düşdüğüce dünyânın ni'met ve sa'âdetiniñ meşakkate tarlığa fenâliğa varacağını anlattı ve Havvânın elinden tutarak Tâ'if ve Cidde vâdilerindeki bütün gelin kız gibi envâ'ı meyve ağaçlarının altına götürdü. Nârların, incirlerin, hurmaların²⁴ ve daha birçok meyve ve ni'metlerin şekil ve lezzetleriniñ değışdiğini gösterdi. O vakit ağaçlarda kırlarda otlarda diken ve acılık

[2b] yokdu. Gördüler ki ağaçlarda otlarda dikenler lezzetlerinde acılık kekrelilikler meydâna gelmiş... Hâzret-i Âdem Havvâya gördüñ mü bundan evvel bunlar böyle mi idi. İşte bu dünyâda insânlar arasında fenâlık hûysuzluk fesâdcılık kan dökücülük münâfıklık riyâkârlık olduğca bu ni'metler böyle azalacak bozulacak insânlar büyük guşşalar meşakkatler altında ezilecekler. İşte ben bu hâllere şimdiden ağlıyorum dedi. Bundan anlaşılıyor ki kemâle eren her fenâlığın arkasını bir muşibet bir intikâm ta'kıb ediyor. İnsânlar fesâdı fenâlığı bırakarak işleriyle âsüde ve selâmet çalışırlarsa 'ömürleri müddet râhat yaşarlar. İşte bu öyle bir dünyâdır ki devr-i Âdemden beri toprağı kanla yoğurulup geliyor. Nice fâci'alar nice kıtâller nice kanlar hep bir hased hep bir boş emel için akmışdır ki bu küçük şahîfeler almayacağından hepsini bildirmek mümkün degildir.

[3a] Zamân geliyor ve gelecek ki insânlar bütün kendi fenâlıklarınıñ çelik zenberegî arasına sıkışa sıkışa örümcek ağına tolanmış sinek gibi vızlaşacak ve öylece mahv u nâ-büd olacaktır. Anın için diyorum ki

9 Eylül 1929 Konya

Şimdi her derde bir derd devâ olmuşdur
Tabîb müdâvî hem hevâ olmuşdur

Kuru bir zilletin altında insânlık
Tokunma çeksin kendi sezâ olmuşdur

Ne derdi teşhîşe medâr ne çâre var
Bütün işler bir 'aksi hep cefâ olmuşdur

Değışdi mihver-i²⁵ 'âlem döner yañlış
Rezâletler²⁶ hep taqdîre be-câ olmuşdur

Sis hâlinde gezer bütün âlâm-ı kasvet
Dönen her emel donuğ bir ziyâ olmuşdur

Derdi derd eder döner ağlar insânlar
Bir heyâhey ki mefkûre a'mâ olmuşdur

²² Kelime خاجت şeklinde yazılmıştır.

²³ Kelime زرينده şeklinde yazılmıştır.

²⁴ Kelime خورما şeklinde yazılmıştır.

²⁵ Kelime محوری şeklinde yazılmıştır.

²⁶ Kelime رزالت şeklinde yazılmıştır.

İylik diye yapılan işler fenâlıktır
Sevinçler, ümîdler hep hatâ olmuşdur

İlâhî nedir bu hâl 'aceb hükümünde
Maymûn gibi yıllık insânlar peydâ olmuşdur

[3b] İşte Peyğamberiñ öz ve pek sevdiği torunları Hazret-i Hasan ve Hüseyne yapılan fâci'a unutulur bir şey degildir. Yapılan eñ ağır bir zulm bir kan olduğundan o zamândan beri bütün halk şâ'irleriniñ merşiyeleriyle yapanlara la'net ediliyor. Çünkü yapılan zulmüñ fâci'aniñ ağırlığı çok vicdânda bu nefret şadâsını uyandırmışdır. 1314 senesi on beş yaşında iken yaptığım gâyet değerli merşiyelerim ol vaqit birçok kıymet kazanmışdı fakat şoñradan mecmû'am gâ'ib olduğundan o merşiyeler de gâ'ib oldu. Şunları yazmakla bir tarîkâta mensûb olduğum añaşılmasın kaç'ıyyen tarîkâti ve öyle bir tarîkâte bağlananları daha hâl-i şabâvetimde bile sevmez ve o gibi tarîkat budalâlarına kızardım. Öyle körü körüne iliñ açdığı bir yola girmek şî'ârında, kapılmak kabiliyetinde degilim. Hem tarîkâta

[4a] ne hâcet²⁷... Herkesiñ bir hayât bir ictihâdı vardır. Ben zulm ve fâci'ayı herhangi bir noktada görürsem ona acırım hayâlim²⁸ onuñla meşğûl olur. Çünkü dünyâda iylik yapanları iyi ve hâlîm olanları severim. Gönlüm hep bu vâdidedir. Hayât ve hürriyetine tokunulan bir qarınca bir sinek bile olsa sâ'atlerce acırım. İşte Hazret-i Hüseyin hakkında yapılan fâci'ayı da 'aynı hisle tanırım. Bu huşûşda²⁹ fazla ve aykırı tarîkatlara ayrılanlara kızarım. Çünkü hikmet-i³⁰ 'âlîyyi añaşmayan bir sürü der-be-der şırf kuru bir mecrâda gösterişden başka bir şey'e mâlik degildir. Anıñçün Hazret-i Hüseyin hakkında ma'a-'â' ile bu insânlarıñ yaptıkları çok ağır ve acı fâci'ayı eñ esâsından nakl ediyorum. Çünkü bunda veya herhangi bir fâci'ada insânlarıñ kapıldıkları fenâ mecrâniñ

[4b] cezrî şekilleri apaçık añaşılır. İşte her fâci'a 'aynı ihtirâşî bir şekliñ tebâruzünden 'ibâretdir. Dünyâda menfa'at ve ihtirâş öyle bir şeydir ki çok insânları kan içirmeğe sürüklemiş yanaşdırmışdır bundan maqsad beşerî varlıkta cem'iyet arasında bu gibi ihtirâşî fâci'alarıñ menşe'ini bulmağıdır. Târîhe göz gezdirirseñ birtakım hocalarıñ ihtirâşıyla şeyhü'l-islâm kapılarından çıkan fetvâlarıyla 'Osmânoğullarıniñ yaptıkları kanlı ve acı fâci'aları görürüz... Bunlar hep "الفتنة اشد من القتل"³¹ diye hocalarıñ ihtirâşıyla hep birer yağlı paçavraları degil midir. Dünyâda riyâkârlıkla münâfıklığıñ oynadığı acı rolü hiçbir şey oynamamış ve oynayamaz... İşte herhangi bir şeyde bu riyâkârları münâfıkları tanımaq lâzımdır. Hazret-i Hüseyiniñ başına getirilen felâketi okurken

[5a] işte bu filmde o kabîl olanlarıñ seciyye ve rezîletleri añaşılacaktır.

Fâci'a

Mu'âviyeniñ oğlu Yezîd Şâmîda babasıniñ yerine hilâfet tahtına oturduğu zamân başına toplananlar Yezîdi bu fâci'aya sevğ etdiler. O da etrâfına bî'at mektûbları yazdı adamlar gönderdi. Babasıniñ zamânındaki vâlîleri yerlerinde kodu. Maqsadı bunlarla bî'at işini kolaylaşdırmağıdı Medîne vâlîsi Velîd bin 'Utbe idi. Buña da yazıp fazla olarak Medîne'de dört kişiden ayrıca bî'at almasını emretti. Bu dört kişi Hazret-i 'Aliniñ oğlu Hüseyin Hazret-i 'Ömeriñ oğlu ve Hazret-i Ebû Bekriñ oğlu ve Zübeyriñ oğlu idi. Yezîd bunlardan pek ziyâde çekinirdi. Bunuñ üzerine Medîne vâlîsi Velîd Mervân bin Hakemle meşveret etdi. Mervân cevâbında "Ermîrû'l-mü'min Yezîd iyi der" eger bu dört kişi bî'at etmezlerse hemen öldür dedi. Çünkü Mervân o vaqtiñ eñ başındaki münâfıklarıñ ihtirâşına kendi ihtirâşını katarak bu kanlar[a] ve acı fâci'aya sebep oldu

²⁷ Kelime حاجت şeklinde yazılmıştır.

²⁸ Kelime حياء şeklinde yazılmıştır.

²⁹ Kelime metnin bütününde حصوص şeklinde yazılmıştır.

³⁰ Kelime حکمتی şeklinde yazılmıştır.

³¹ "Fitne, öldürmekten daha şiddetlidir."

[5b] münâfıklarından eñ rezîl³² adamlarından idi. Buña karşı Velîd: “Sübhâna'llâh niçin böyle dersin bunların dördü de hânedândır. Hüseyin Hazret-i Fâtımanıñ oğlu Peyğamberiñ neslidir. Bu nasıl olur” dedi. Bundan şoñra Velîd Hazret-i Hüseyini yanına çağırđı. Hazret-i Hüseyin kendi adamlarından elli dâne silâhlı kimselerle Velîdiñ sarâyına vardı bunlar kapıda beklediler. Hazret-i Hüseyin içeri girdi Velîd Yezidiñ mektübunu gösterdi. Hazret-i Hüseyin bu mektübu dört kişiye gelmişdir. Onları da çağır hep birden bî'at edelim dedi. Velîd bu sözü muvâfık buldu. Hazret-i Hüseyin oradan çıkıp giderken arkasından Mervân, Velîde bunu şimdi bırakma öldür bu tışarı çıkarsa işi fesâda düşürür” dedi. Bu sözü Hazret-i Hüseyin işitdi geri dönerek “Ey Mervân ne sen ne Velîd beni öldüremez”

[6a] dedi ve çıkıp gitdi. O gece Zübeyriñ oğlu 'Abdu'llâh ile kaçır Mekkeye geldiler şaklandılar. Kûfe halkı Hazret-i Hüseyiniñ Mekkeye kaçdığını haber alınca Kûfeden Mekkeye adamlar gönderdiler. Ve mektûblarında hilâfet senindir. Biz bütün saña bî'at etdik mâlımız cânımız yoluña fedâdır dediler. Hazret-i Hüseyin bu işi ibn-i 'Abbâsiñ oğlu 'Abdu'llâh ile müşâvere etdi. Mektûbları gösterdi. Hazret-i 'Abdu'llâh “Onların sözüne 'ahdine inanılmaz, onlar sözlerinde turur bir kimse degildir. Babañı kardeşini bu yolda perîşân etdiler. Gitme ve bunların sözlerine aslâ güvenme” dedi. Hazret-i Hüseyin şimdiye kadar³³ bana bî'at edenler on iki biñ kişiye vardı. Deyince Hazret-i 'Abdu'llâh eñ şoñ cevâbında mâdemki baña tanışdın sözümü tut ve hiç olmazsa kendiñ gitme öñden bir adam gönder

[6b] işi anla” dedi. Bunun üzerine Hazret-i Hüseyin (Müslim bin 'Aķili) Kûfeye gönderdi. Ve Müslime tenbîh etdi. Kûfeye var işi iyice añla bî'at edenler ne kadardır dedi Müslim Kûfeye geldi. Hazret-i Hüseyin için bî'at edenleri añladı. Hepsi bî'at mektûblarını yazdılar. Müslim bu mektûblarla ber-â-ber işi Hazret-i Hüseyine bildirdi. İki gün şoñra Kûfeden ayrıca iki elçi geldi. Bu elçi Kûfe eşrâflarından Süleymân bin Herd, Müseyyib bin Nâhiye ve Rufâ'a ve Hâbib, ve Hânî bin 'Urve idi. Bunlar da mektûblarında 'acele gelesiñ deyü Hazret-i Hüseyini istiyorlardı. Hazret-i Hüseyiniñ Başrada dahı çok dostları vardı. Oraya da kendi azâdlısı Süleymânı gönderdi. Bizi sevenler isteyenler Kûfeye gelsinler dedi. Hazret-i Hüseyin kendisi Kûfeye gitmek üzere hâzırlandı

[7a] hâlbuki Kûfede Yezidiñ adamlarından 'Abdu'llâh bin Müslim nâmında biri vardı. Bu adam bütün olan işleri añlayıp Kûfe vâlisi Nu'mân bin Beşîre vardı. Mekkedden gelen Müslim bin 'Aķiliñ Hüseyin için şaklı cem'iyet ve bî'at yaptırmakda olduğu ve herkesiñ Hazret-i Hüseyine bî'at etdiğini ve Hazret-i Hüseyine elçi giderek onuñ da Kûfeye gelmekte olduğunu hep añlatdı. Ve eger sen Yezidiñ yanında maķbûl olayım derseñ bu işi Yezide bildir ve Müslim bin 'Aķili tut bağla Yezide gönder dedi. Nu'mân bin Beşîr Peyğamberiñ yârenlerinden olduğu için ben bu işiñ sırrını fâş etmem ve hânedâna karşı böyle bir şeyi yapmam işiñ neficesini beklerim dedi. Bunun üzerine bû 'Abdu'llâh bin Müslim Yezide kendisi der-hâl bir mektûbla işi bildirdi.

[7b] Nu'mân bin Beşîriñ yardım etdiğini işe ehemmiyet vermediğini ve onuñ da ittifakda dâhil olduğunu bahş etdi. Mektûb Yezide varınca telâşa düşdü. Bu işi başaracak adam aramağa başladı. Düşündü Başra vâlisi 'Ubeydu'llâha mektûb yazdı. Bu mektûbda Kûfe ve 'Irâķiñ vâliligini kendisine verdiğini söyleyerek Kûfede olan işiñ önünü almasını ve bu işiñ nasıl olursa olsun hakkından gelmesini ve Hüseyin Kûfede ise bî'at etmediği taķdîrde başınıñ kesilerek kendisine götürülmesini yazdı. Yezidiñ Şâmdaki sarâyında büyük bir telâşe vardı. Girenler çıkanlar hep bu işi konuşuyor ve hep bu iş için yardımcılık yapıyorlardı. Yezidiñ bu mektübu 'Ubeydu'llâha gelince ibtidâ çok düşündü şoñra riyâset tama'ıyla kardeşini yerine vekîl bırakarak Kûfeye gitmek için hâzırlanırken gece Müslim bin Cârüd isminde bir serseri 'Ubeydu'llâhiñ sarâyına gelerek

[8a] “Hüseyinden Başraya mektûb geldi bir de elçisi var. Başradan bî'at edenlerle Kûfeye gidecekler haberiñ olsun” dedi. O gece 'acele ile 'Ubeydu'llâh şehriñ içine adamlar şalıp nerede

³² Kelime رزىل şeklinde yazılmıştır.

³³ Kelime metnin bütününde قدار şeklinde yazılmıştır.

ise Süleymâni buldurdu. Şabâh'dan Süleymâni Başralınıñ gözleri önünde meydânda kılınçla iki biçirdi. Ve kendisi sarâyınıñ balkonundan “İşte ben şimdi Kûfeye gidiyorum. Orada neler yapacağım işidirsiniñ” diye bağırdı. O gün başına toplanan ‘askerle Kûfeye çıktı. ‘Askerini Kûfe civârında Kâdisiyeye bırakıp kendisi yanında on kişi ile yüzünü tebdîl ederek akşamla yatsı arasında Kûfeye girdi. Kûfeliler Hazret-i Hüseyin gelecek diye beklerlerdi. Bunları gören halk Hüseyin zan edip beşâretle her soğakdan öñlerine çıkan halk buyur yâ Hüseyin bize in diye hep sevinç gösterdiler... Sersem halk bu geleni

[8b] Hazret-i Hüseyin zannıla tamlardan pencerelerden hürmet olarak kaşideler şarkılar okuyorlardı. ‘Ubeydu'llâh kendini bildirmeyerek toğruca Kûfe vâlisi Nu'mân ibn-i Beşîriñ sarâyına geldi. Nu'mân ibn-i Beşîr sarâyını kapılarını kapatdırıp kapınıñ üstündeki yere çıkarak: Bu gelenleri Hazret-i Hüseyin zannıla (Ey Resûlu'llâhın torunu sen bu sarâyâ konma... Buraya inmek seniñ için iyi maşlahat degildir... derken aşağıdan ‘Ubeydu'llâh “Kapıyı aç Peyğamberiñ oğulları içeri girsinler” dedi. Nu'mân yukarıdan “Açmam zîrâ seni burada öldürürler. Ben istemem ki hânedâniñ kanı benim sarâyımda akmasın...” dedi. Bunuñ üzerine ‘Ubeydu'llâh yüzündeki perdeyi açdı. Halk görünce ‘Ubeydu'llâhı bildiler. Herkes tağıldı ve kaçdılar. Nu'mân kapıyı açdı. ‘Ubeydu'llâh içeri girdi.

[9a] Hazret-i Hüseyiniñ elçisi Müslim bin ‘Akîl işi aňlayıp Hânî bin ‘Urveniñ evine şaklandı. Şabâh oldu. ‘Ubeydu'llâh bütün Kûfe halkını meydânlığa toplatdırdı. Ve uzun bir nuç söyleyerek Hüseyin ile kim bî'at etmiş ise başlarını keseceğim... Hüseyiniñ dostlarından kim varsa öldüreceğim... diyerek Hânî bin ‘Urveye Müslim senin eviñde imiş getir dedi. Hânî inkâr etdi. ‘Ubeydu'llâh yemîn verdi. Hânî yemîn etmeyince Hânîyi tutdular. Bağladılar evine adamlar gönderdiler. Aratdılar Müslimi orada tutdular... ‘Ubeydu'llâhın yanına getirdiler... Hânî ile birlikte Müslimi sarâyını altındaki zindâna haps etdiler. Bunuñ üzerine Kûfe halkından iki biñ kişi silâhlanarak sarây kapısına toplandılar. Sarây başıp Hânî ile

[9b] Müslimi ellerinden alacaklardı. ‘Ubeydu'llâh emretti. Der-hâl ikisiniñ de başlarını kestirip tamdan aşağı halkıñ üstüne atdılar alıñ istediğiniñ bunlar degil mi dediler. Bunu gören halk hep birden tağıldılar. Bu iş hicretiñ altmışıncı yılında zi'l-hicce ayınıñ onunda oldu. İşte bu kan dökücülüğü Resûlu'llâh sağığında من امارة الصبيان و من رأس الستين و تعوذو بالله من رأس الستين³⁴ buyurmuşdu. Tâ o zamân bunu işâret etmişdi ne ne büyük mu'cize... Kûfede bu kanlar dökülürken Hazret-i Hüseyin de bütün ta'allukâtıyla ve evlâd-ı 'ıyâliyle Kûfeye toğru çıkmışdı. Kûfe ve Başrada olan hâllerden haberi yoğıdi. Hazret-i Hüseyin Mekkedden Kûfeye çıkarken herkesler çok yalvardılar... Gitme dediler. Hattâ yollarda bile râst gelenler hep gitme diye yalvardılar İbn-i ‘Abbâsıñ oğlu ‘Abdu'llâh yarı yollara kadar

[10a] çok yalvardı. Bârî yalnız git çoluk çocuk götürme... Onlar sonra varsın” dedi. Fakat Hazret-i Hüseyin diñlemedi. Yanında kırk elli atlı ve yüz yayan kimsesi vardı. Mekkedden bu şüretle çıktı. Yolda Yemenden Şâma vergi götürnen bir kâfileye râst geldi. Vergi emvâlini aldı. Şâ'ir-i meşhûr Fereздаğ ve Hümâm bin Gâlib Kûfeden Hazret-i Hüseyine karşı çıkmışlardı. Onlarıñ da Kûfede olan hâdiselerden haberleri yoğdu. Hazret-i Hüseyin onlara şordu. Onlar da bütün halk sizi beklerler ammâ netice ne olacak bilmeyiz dediler ‘Ubeydu'llâh Kûfede Müslim ve Hânîyi bu şüretle telef etdikden sonra eñrâfa cäsüsler şaldı. Ve Hazret-i Hüseyiniñ ne tarafından geleceğine gözcüler koydu. Bundan sonra ‘Amr İbn-i Sa'dı çağırdı. (Rey) vâililigini ona vererek hemen Hüseyiniñ geleceği

[10b] yerden tutup getirmesini emretti. ‘Amr ben bu işiñ ehli olmadığım gibi kerem düşkünü degilim bu işi başka kimseye buyur” dedi. Bunuñ üzerine ‘Ubeydu'llâh vâililik berâtını geri vermesini ‘Amr ibn-i Sa'da teklif etdi. O da bir gün mühlet istedi düşüneyim dedi. Düşündü. Menfa'at tarafı dâ'imâ gâlib olduğundan insanları hırş ve tama' hep böyle mühlikeye çeker ‘Amr Rey vâililigini fedâ edemedi Hazret-i Hüseyini tutmaya karar verdi. Şabâh oldu dört biñ kişi ile Hazret-i Hüseyini tutmak için yola çıktı. Hicretiñ altmış birinci senesi muharrem ayınıñ

³⁴ "Altmış yılının başından ve erkek çocuk emirliğinden Allah'a sığın."

ibtidâları idi. ‘Amr ibn-i Sa’d dört bin ‘askerle önden Hazret-i Hüseyin’in yolunu kesmek üzere Harb bin Yezîd isminde birini kumândân olarak gönderdi. Bu Harb bin Yezîd Hazret-i ‘Aliyi sevenlerden idi. Bir gün şabâh vakti Hazret-i Hüseyin ‘iyâliyle gelirken

[11a] Harb bin Yezîde râst geldiler. Harb bin Yezîd bütün olan mâ-cerâyı Hazret-i Hüseyine anlattı. Adamların ‘Ubeydu’llâh tarafından öldürüldü. ‘Amr ibn-i Sa’d dört bin kişiyle seni tutmak için geliyor. Beni önden gönderdiler. Şimdi sen geri dön Mekkeye git” dedi. Hazret-i Hüseyin: Bunca cemâ’atle dönmek nasıl mümkün olur dedi. Bunu üzerine Hür bin Yezîd öyle ise yoldan şap bir tenhâ yere şaklan oradan kaç dedi Hazret-i Hüseyin yoldan şapdı Fırât kenârında Kerbelâ dedikleri şahrâya varıp kondu. ‘Amr Hüseyin’in Kerbelâya konduğunu haber aldı. ‘Askeriyle oraya vardı. ‘Amr Hazret-i Hüseyini görünce atından inip yanına vardı. Selâm vererek “Ey Peyğamberimizin oğlu hep biliriz hilâfet hakkı seniñdir faķat bundan sen vazgeç ne yapalım cenâb-ı Haķ saña naşib etmiyor. Babañ bu huşuşda nice belâlar çekdi. Kardeşin nice miñnetle ferâğat etdi.

[11b] Sen de kerem et sözüñ tut bu işden geç Yezîde bî’at et varsın o halîfe olsun bu işi ona bırak. Otur dedi. Hazret-i Hüseyin: Mâdemki böyle üç teklîfim var bu üç teklîfden birini kabûl et dedi biri bu ki baña mühlet ver Mekkeye döneyim hilâfetden fâriğ olayım. İkincisi müsâ’ade et buradan belirsiz bir yere çekileyim... Üçüncüsü yol veriñ Şâma varıp Yezîd ile kendim konuşayım. ‘Amr münâsibdir ‘Ubeydu’llâha yazalım dedi ‘Ubeydu’llâha keyfiyeti yazdılar. ‘Ubeydu’llâh cevâbında Hüseyini evvel baña gönder Yezîde ben göndereyim dedi. Bu haber Hazret-i Hüseyine tebliğ olundu Hazret-i Hüseyin “Ora varmak ne hâcet yanıma adam bırakın. Buradan gidelim dedi. ‘Ubeydu’llâh buña râzı olmadı. Birkaç gün böyle arada mektûb geldi gitdi. Nihâyet ‘Ubeydu’llâh öfkeleni ve bir mektûbla ‘Amra ben seni Hüseyin’in yanına nedîmelige göndermedim. Ya kendisini tut

[12a] baña getir ya ben başka kimse göndereceğim dedi. Bunu üzerine ‘Amr Hazret-i Hüseyine işi anlattı Hazret-i Hüseyin bir gün daha mühlet istedi. ‘Ubeydu’llâh mühlet vermedi. Şimr isminde bir kumândân daha gönderdi. ‘Amr işi yine Hüseyine tebliğ etdi. Mühlet yokdur. ‘Ubeydu’llâh bir adam daha göndermiş dedi. Bunu üzerine Hazret-i Hüseyin kazâyâ rızâ diyerek ‘âr belâsı cenk hâzırlığına başladı. O gece ‘Ubeydu’llâhdan eger Hüseyin cenk ederse evvelâ Fırât şuyunuñ yolunu bağlayın şuyu vermeyiñ diye emr geldi. ‘Ubeydu’llâh ‘askerinden beş yüz kişi Fırâtın yolunu kesdiler. Hazret-i Hüseyin’in indigi yerde hîç şu yoğidi... Fırâtın yolu çevrilince şusuz kaldılar. Hazret-i Hüseyin’in küçük oğlu Zeyne’l-‘Âbidîn çadırda hasta yatıyordu bütün ‘â ile ve evlâdı çok ğarîb bir hüzn içinde idiler o gece Hazret-i Hüseyin hâzîn hâzîn şi’irler okurdu. Çocuk yatdığı yerden şi’irleri dinleyip ağladı

[12b] şusuz çölün ortasında bir avuç ma’sûm ‘â ile gecenin altında hep ağlamağa başladılar. Hazret-i Hüseyin ‘ayıbdır düşmânlara karşı ağlamayıñ sevinirler dedi. Hazret-i Hüseyin başını kaldırıp göklere toĝru yâ Rabbî sen bilirsiñ bu halk benimle bî’at etdiler ‘ahdlerini bozdular bunlardan intikâmımı al” dedi. Bundan sonra yanında gelen adamlara dönerek ben sizi harb için getirmemişdim. Murâdım baña yoldaşlık idi. Düşmân çokdur. Ben anlarla savaşı etmek mümkün degildir. Gitmek isteyenlere izin veriyorum. Siz selâmetle vatanınıza gidiñ ben başıma ne yazıldıysa çekeyim dedi. Onlar da ağlaştılar. Ve ey Resûlu’llâhın oğlu şimdi biz seni düşmân elinde kor isek yarın kıyâmetde Haķ huzûrunda ve ceddiñ Muştafâ huzûrunda ne cevâb veririz cânımız saña fedâ olsun cümlemiz önünde kırılmayınca gitmeyiz dediler. O cevâblarda Hazret-i ‘Ali muhiblerinden Dermâş isminde

[13a] biri gece deve ile Hazret-i Hüseyin’in çadırına gelerek ey Hüseyin gel şu deveye bin seni köyümüze götürüyüm kaçırayım düşmânın oraya gelemes ziyâde şarbdır. Ve bilemezler dedi. Hazret-i Hüseyin ben yalnız olsam olurdu. Faķat bu kadar çoluķ çocuĝu bırakıp gitmek nasıl olur. Bunları düşmân eline koyup kaçmak olmaz... O adam gitdi Hazret-i Hüseyine uyku gelmekle yatdı rüyâsında dedesi Hazret-i Muştafâyı gördü. Fahr-ı ‘âlem “Ey ciger-küşem melûl olma ĝam yeme yarın gece bizimle aķşamlarsın” dedi. Hazret-i Hüseyin uyanıp düşünüy söyledi.

[15b] çok şusuzlardı. Buñaldılar. ‘Amr bin Sa‘îdiñ emriyle ‘askeri hücum etdiler. Hazret-i Hüseyin adamlarından yirmi kişi şehid oldu. Ve çokları da yaralandı şusuzluğdan hep tãkatleri kesildi. Hazret-i Hüseyin kendisi atla hücum etmek istedi. Bırakmadılar. Mâdemki biz sağız hep ölmeyince seni bırakmayız dediler. Hazret-i Hüseyinñ gözleri yaşla tıldı. Atını çekip tırdı. Her meydâna çıkan yârânları giderken Hazret-i Hüseyinñ önüne gelip "Es-selâmu ‘aleyke yâ ibn-i Resûl sen sağ kal işte biz gidiyoruz. Cânımız fedâ olsun" derlerdi. (رحمة الله عليهم) Hazret-i Hüseyin dañi cevâbında ve ‘aleykümü's-selâm işte biz de ardınız yetiştiriyoruz diye diye bu yüz kırk kişi Hazret-i Hüseyinñ önünde hep şehid oldular. Ancak³⁸ Hazret-i Hüseyinñ kızları kardaşları ve oğulları ve ‘ammîsi oğulları kaldı. Eñ soñ Hazret-i Hüseyin iki tarafına bakıp

[16a] nöbet baña geldi diye atını şalacağı zamân büyük oğlu ‘Ali Ekber atasından evvel meydâna çıkıp on bir def‘a düşmân ‘askerlerine atıyla hücum etdi. Her hamlede üçer dörder zâlimi yere serdi. Şusuzluğdan dili ağzında kurudu dönüp gelip ey baba şusuzluğdan buñaldım derdi. Hazret-i Hüseyin ey ciger-küşem elimden ne gelir bu dünyâda şimdi şuya çârem yokdur deyip mübarek dilini çıkarıp oğlunun ağzına verdi. ‘Ali Ekber babasının dilini emdi. Şuya kanıp yine düşmâna at şaldı. Çok zâlimleri yere düşürdü nihâyet ‘Amr bin Sa‘d ‘askerinden Harb bin Sa‘id isminde bir mel‘ün gâfil iken ‘Ali Ekberi ardından kılıçla çaldı. Hazret-i Hüseyin bunu görünce bir âh çekdi o vakte kadar Hazret-i Hüseyinñ âvâzını kimse işitmemişdi. ‘Ali Ekberiñ vâlidesi Hazret-i Zeyneb çâdırdan feryâd ederek çekdi ‘Ali Ekberiñ cenâzesiniñ üstüne

[16b] düşdü kucakladı. Hazret-i Hüseyin onları tırdurdu çâdıra götürdü. ‘Ali Ekberden soñra ‘Abdu’llâh bin Müslim bin ‘Aķil meydâna at şaldı. Bu da göğsünden çıkan bir okla şehid oldu. Onuñ ardınca Ca‘fer bin ‘Aķil çekdi o da bir okla şehid oldu. Öyle ki Hazret-i Hüseyinñ yanına ancak beş cânlı kimse kaldı. Küçük oğlancıkları kızları ‘â‘ilesi idi. Hazret-i Hüseyinñ on yaşında küçük kardaşı Kâsım bin ‘Ali bu hâli görünce kılıç kuşanıp düşmânlara karşı gitmek istedi. Hazret-i Hüseyin sen oğlancıkısñ şavaş edemezsin gitme dedi. Kâsım yâ Hüseyin Allâh hakkıçün dönmem deyip ileri yürüdü. Bir mel‘ün karşı gelip kılıçla çaldı çocuk iki parça oldu. Hazret-i Hüseyin atıyla kendisi hücum etdi. Atı vurulup düşdü Hazret-i Hüseyin yayan kaldı. Çâdırdaki ‘â‘ile ve çocuklar feryâd ve figâna başladılar

[17a] Hazret-i Hüseyin o kadar şuşamışdı ki dili ağzı içinde kapkara oldu. Güneş ikindi vakti yerinde idi. Hazret-i Hüseyinñ dermânı kesilip olduğu yere oturdu o kadar perîşân idi ki hiç tãkati yoğidi. Yapyalñız meydânda kara ve kanlı toprağın üstünde oturuyordu. Üstüne hiçbir kimse gelememi. İşte bu kara toprağın üstünde böyle perîşân ve yaralı şusuz otururken beşikde süt emen oğlu ‘Abdu’llâhın ağladığını işitdi. Yaraları şızladığı hâlde eñ soñ çocuğu görmek için istedi. Çocuğu getirdiler. Bağrına başdı yüzüne melül melül bakarken mel‘ün Kûfeliler karşısında kudurmuş cânâvar gibi diş gösteriyorlardı. Beni Esed kabîlesinden bir mel‘ün çocuğu kulak tözünden okla vurdu. Hemen çocuğ cân verdi. Hazret-i Hüseyin

"إنا لله وانا اليه راجعون"³⁹

deyip çocuğu yanı başına bıraktı.

[17b] Yâ Rab sen haber ver dedi. Bundan soñra şusuzluğ cânına kâr etdiginden Firâtdan tarafa ağır ağır yürüdü. Düşmân ‘askerlerinin önünden geçdi uğradığı yerlerden ‘asker yarılıp şuya yaklaştı herkes Hazret-i Hüseyine bakıyor geçdikçe aralaşıp yol verdiler. Şuyuñ kıyısına geldi yüzünüñ üstüne kapanarak şu içeceği zamân Şimr Mel‘ünü bağırdı eger bu şu içerse yine bize karşı kor şu içmege kımayın dedi. Hazret-i Hüseyin ağzına bir miğdâr şu alırken bir mel‘ün ağzından okla vurdu. Hazret-i Hüseyin eliyle oku ağzından çekdi ağzındaki şular döküldü. Mübarek ağzından kanlar akardı. Bu hâlde çâdıriñ kıpısına kadar geldi. Bütün ‘â‘ile perîşân çığırtıyorlardı Hazret-i Hüseyini öldürmek üzere ‘Amr ibn-i Sa‘d ileri vardı. Hazret-i Hüseyin

³⁸ Kelime metnin bütününde أنجاق şeklinde yazılmıştır.

³⁹ "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve kuşkusuz O'na döneceğiz."

mübârek başını kaldırıp anıñ yüzüne bakarak "Beni öldürmege sen mi geldiñ buyur" dedi. 'Amr utandığından geri döndü ileri varmadı.

[18a] Turan halka emr verdi. Ne turursunuz dedi. Piyâdeler Hazret-i Hüseyin üstüne hücum etdiler. Bu hücum çadırın önünde oluyor. Hazret-i Hüseyin şaldıranları kılıçla öldürüyordu. 'Amr ile Şimr mel'unları uzaktan bu acı hâle bakıyorlar temâşâ ediyorlardı. Çadırın önünde Hazret-i Hüseyin çocukları feryadı arasında şaldıranlarla şavaşını seyredelerdi. Birbirlerine-Bunca ehl-i⁴⁰ beytin gözünüñ önünde kırdılar... Bunca gündür şusuz... Bunca yarası var... Hâlâ hücum edenlere teslim olmuyor cenk eder derlerdi. Hazret-i Hüseyin otuz dört yerinde yara vardı. Kan çok akdığından ve şusuzluğdan dermanı kesildi. Mübârek başı döndü gözleri qarardı. Olduğu yere yine oturdu. Bütün vücudundan kanlar sızıyor. Efrâd-ı 'â ile çırpınıyor feryad ediyorlardı işte bu anda o nesl-i pâk şu fânî dünyânın kara toprağı

[18b] üstünde Haqqına kavuşmak için şoñ dağıklarımı bekliyor. Bütün bu acılara şabırlar gösterip düşünüyordu.

Mersiyeye

Mel'un Yezid nasıl kıydıñ şu nesl-i Muşafâya
Yarım mahşerde ne dersin 'Aliyyü'l-Murtażâya
Nasıl revâ gördüñ sen bu zulmü âl-i 'Abâya
Ma'sûmların çıktığı o dem âhı 'arş-ı⁴¹ a'lâya
Eyvâh düşdü Hüseyin atından şahrâ-yı Kerbelâya
Meded Cibril var haber ver ol şâh-ı⁴² a'lâya⁴³

Yezidîni yaptığı ey dil büyük hıyânetdir⁴⁴
Cigerlerden çıkmaz aşla ağır bir ihânetdir
Ağla ey gönül bu bir ciger-süz cinâyetdir
Hoş tut Hüseyin ey zemîn şimdi bir emânetdir
Eyvâh düşdü Hüseyin atından şahrâ-yı Kerbelâya
Meded Cibril var haber ver ol şâh-ı a'lâya

[19a] Oturdu Hüseyin nâ-çârdır kanlar içinde ey hâk
Titreme ey zemîn şağın üstündeki o nesl-i pâk
Ağla ey gönül bağırını et sen de çâk çâk
İñlesin 'âlem görmedi böyle zulm eflâk
Eyvâh düşdü Hüseyin atından şahrâ-yı Kerbelâya
Meded Cibril var haber ver ol şâh-ı a'lâya

Dayanmaz cân ma'sûmların o dem feryâdına
Yezidler rahm etmedi hem âh o ma'sûm evlâdına
Ağlar bütün ehl-i imân geldikçe yâdına
Sebeb oldu mel'un Yezid ehl-i beytin ber-bâdına
Eyvâh düşdü Hüseyin atından şahrâ-yı Kerbelâya
Meded Cibril var haber ver ol şâh-ı a'lâya

Tañrı düşmânı o zâlim bir içim şu vermedi
Haqqın bir damla şuyun mel'un revâ görmedi
Saltanat kaydındadır hep kimse bir derd şormadı
Yer gök ehl-i⁴⁵ mâtem tutup ağladı hep turmadı

⁴⁰ Kelime اهلى şeklinde yazılmıştır.

⁴¹ Kelime عرشى şeklinde yazılmıştır.

⁴² Kelime şiiirin tümünde شاهى şeklinde yazılmıştır.

⁴³ Kelime metnin bütününde علايه şeklinde yanlış yazılmış olup doğru yazımı yukarı alınmıştır.

⁴⁴ Kelime حياتندر şeklinde yazılmıştır.

⁴⁵ Kelime اهلى şeklinde yazılmıştır.

Eyvâh düşdü Hüseyin atından şahrâ-yı Kerbelâya
Meded Cibrîl var haber ver ol şâh-ı a'lâya

[19b] Şimr mel'ünü yanında altı kişi ile Hazret-i Hüseyin'ün üstüne hücum etdi. Hazret-i Hüseyin oturduğu yerden kalkarak elinde kılıncıyla bunlara karşı tırdu. Zür'a isminde bir mel'un kılıncı ile Hüseyin'in bir kolunu düşürdü. Hazret-i Hüseyin bir eliyle bu mel'ünü üstüne hücum etdi. Faqat hiç mecâli yoktu... Kesilen kolundan kanlar fişkırıyordu. Bundan sonra Hazret-i Hüseyin soñ vedâ'ını yapmak için çâdıra girmek isterken Zür'a mel'ünü arkasından süngü ile dürttü. Süngü mübârek göğsünden çıktı. Mel'un süngüyü çekince mübârek rûhu Haqka kavuştu. Şimr mel'un hemen gelip yarı cânlı başını kesdi... Kayş ibn⁴⁶ isminde bir hâ'in gömlegini tıttı Ahfeş bin Yezîd isminde biri de şarîğını kapdı... Bütün ehl-i beyt çağrışıyorlardı. Şimr mel'ünü çâdıra girdi. Çâdırı yağmâ etdirdi...

[20a] Hazret-i Hüseyin'ün hâtunları⁴⁷ acı acı feryâd etmekle 'Amr bin Sa'îd işidip geldi gördü ki Şimr mel'ünü kılıncını çıkarmış Hazret-i Hüseyin'ün oğlu Zeyne'l-Âbidini hasta yatdığı yerde öldürecek 'Amr bağırdı "Utanmaz mısın... Bir hasta çocuk öldürülür mü? Ne yaparsın" dedi Şimr dañi 'Ubeydu'llâh baña âl-i 'Alinin erkeğini bırakma diye tenbîh etdi" dedi. 'Amr: Müslümânlar kâfirlere bile rahmet eder hiç ma'sûmlarını öldürmezler... Bırak bunu 'Ubeydu'llâha götür. Kendi ne yaparsa yapsın..." dedi. Bundan sonra mektûb yazıp Hazret-i Hüseyin'ün başını Hulte bin Yezîd isminde biriyle 'Ubeydu'llâha gönderdi ertesi gün 'Amr kendi 'askerinden ölen seksen sekiz kişiyi defn etdirdi. Hazret-i Hüseyin tarafından şehîd olanları şöyle Fırât yüzünde kodu. Hazret-i Hüseyin'ün kalan evlâd-ı 'â'ilesini

[20b] ve kızlarını baş açık yalın ayak develere bindirdiler çünkü bunların neleri varsa hep yağmâ edilmişti. Hasta yatan Zeyne'l-Âbidini ayrı bir deveye şardılar develer inleyerek gözlerinden damla damla yaş dökerek gidiyordu. Öyle perîşân bir manzara ki dünyâda mişli görülmemişdir o gün havâdan ağlamak âvâzı geldi. Faqat kimseye görünmezdi. Yalnız şu beyti işidirler[di]

اترجو أمة قتلت حسينا

شفاعت جده يوم الحساب⁴⁸

ve bir ses dañi işitdiler ki kimseye görünmezdi.

ايها القاتلون جهلاً حسينا

ابشر و العذاب والتكيل

قد لعنتم على لسان ابن داود

و موسى و صاحب الانجيل

Tercemesi nesl-i Resûlü bunca zulmle öldürenler sizleri 'azâb ve yakın bir intikâmla tebşîr ederiz. Siz âl-i Dâvûd Mûsâ vü 'İsâ 'inde dañi mel'ünü olduñuz.

[21a] Hazret-i Hüseyin'ün mübârek cesedi ölenlerle ber-â-ber üç gün Kerbelâda kaldı. Fırât kenârında 'Amriye köyünden ve Benî Esed kabîlesinden ba'zıları gelip defn etdiler. Hulte ibn-i Yezîd Hazret-i Hüseyin'ün başını aldı Yezîde vardı. Bu mel'un güyâ bir devlete kavuşmak kadar mağrûr bir çalımla Şâma girdi. Birçok ihsân umardı. Umduğun hiçbirisi de eline girmedi. ertesi gün 'Amr ibn-i Sa'îd dañi 'â'ileleri Kûfeye getirdi. Bunlar başı açık yalın ayak perîşân develer üzerinde Kûfeye girerken Kûfeliler anları bu hâlde görüp ağladılar. Hazret-i Hüseyin'ün kızı Ümmü Gülsüm "Ey halk niçin ağlarsınız eger bizim için ağlaşırsanız bizi siz böyle etdiñiz bize

⁴⁶ Bu kısım müellif tarafından boş bırakılmıştır. Taberî'nin aktardığı bilgilerden hareketle ilgili kişinin Kayş ibn-i Eş'as olduğu tespit edilmiştir. e-Taberî, *Târîhu'r-Rusul ve'l-Mulûk, ve Şılatu Târîh et-Taberî*, (Beyrut: Dâru't-Turâs, 1387/1967), C. 5/453.

⁴⁷ Kelime metnin bütününde حاتون şeklinde yazılmıştır.

⁴⁸ Hüseyin'i öldürenler kıyamet gününde dedesinden şefaât mi umut ederler?

mektûb ve elçiler gönderen sizsiniz düşmâna teslim etdiğiniz şimdi bize mi ağlarsınız" dedi ve deveniñ üstünde bu beyti hüznle okudu.

[21b]

ماذا تقولون ان قال النبي لكم

ماذا فعلتم وانتم آخر لامم

بعترتي و باهلى بعد معتقد

منهم اسارى و قتلى ضر جوا بدم

ما كان هذا جزائى اذا نصحت لكم

ان تخلفونى بسوء فى ذوى رحمى⁴⁹

‘Ubeydu’llâh mel’ün Kūfede taht⁵⁰ kurup oğurmuşdu. Hānedāna etdiği bunca hākāretten çok mağrūr ve sevinçli idi. ‘Amr ibn-i Sa’id Hāzret-i Hüseyiniñ başını bir legen içinde getirip ‘Ubeydu’llāhiñ öñüne kodu. Hāzret-i Hüseyiniñ hātūn ve evlādı ayak üzerine karşıasına tırdurdu. Bunları böyle görünce ‘Ubeydu’llāh mel’ün "الحمد لله الذى اكرمنا بمحمد وطهرنا تطهيرا" dedi. Ya ‘nī şükür olsun ol Tañırma ki bizi Muḥammedle ‘aziz kıldı

[22a] ve bizi ārī vü tāhir kıldı demektir. Bundan sonra ‘Ubeydu’llāh Hāzret-i Hüseyiniñ büyük kızına "Allāhiñ kudreti nasıl gördünüz mü" dedi. Ümmü Gülsüm cevāb vererek "Yağın vakıtde Allāhu te‘ālā bizimle sizin arasını birleştirebilir. Ve hesāb gününde intikāmımızı sizden alır" bunuñ üzerine

Ubeydu’llāh kızdı. " Seniñ daha böyle diliñ mi var" deyip kıza işkence etdirmek istedi. ‘Amr ibn-i Sa’id ricā ederek " Hātūnlarıñ sözüne bakılmaz" diye eziyet etdirmeydi. ‘Ubeydu’llāh Hāzret-i Hüseyiniñ küçük kıızı Zeynebe bakarak "Elḥamdüli’llāh işte Allāh sizi böyle etdi." dedi. Çünkü bunlarıñ üstleri başları çok perişān idi Hāzret-i Zeyneb daḥi "Elḥamdüli’llāh Hāk te‘ālā bizim hānedānımızı nübüvvetle müşerref kıldı. Āmālimizi yaramazlıktan ve

[22b] ve yalancılıktan pāk eyledi. Allāhiñ taqdīrinde hüküm ne ise oldu. Yarın Hāk huzūrunda belli olur." dedi. Bundan sonra ‘Ubeydu’llāh Hāzret-i Hüseyiniñ oğlu Zeyne’l-‘Ābidīne "Sen necisin" dedi. O da Hüseyiniñ oğluyum deyince ‘Ubeydu’llāh mel’ünü Hāk te‘ālā seni öldürmedi mi?... dedi. Zeyne’l-‘Ābidīn cevāb vermedi. ‘Ubeydu’llāh hiddetle neye söylemezsiniz" dedi. Zeyne’l-‘Ābidīn- büyük kardeşimi öldürdüler deyip

⁵¹ "كل نفس ذائقة الموت و ما كان لنفسى ان تموت الا باذن الله"

dedi. ‘Ubeydu’llāh öfkelenerek bunu da öldürmek için yerinden fırladı. Kız kardeşi Zeyneb feryād ederek Zeyne’l-‘Ābidīniñ üstüne kapandı. "Ve Hüseyiniñ neslinden ancak bu kaldı. Bizim hepimizi evvelā öldür sonra bunu öyle telef et" dedi.

[23a] o kadar yalvardı ki bütün ‘ā ile figān içinde kaldılar. ‘Ubeydu’llāh bunu öldürmekten vazgeçti mağrūr bir cānāvar gibi yerine oturdu. Bundan sonra bu perişān kâfileyi Şāma göndermek üzere huzūrundan hākāretle çıkardı. O mecliste hāzır bulunan ‘Abdu’llāh bin ‘Afīf⁵³ bu hāle tayanamadı. Öfkelenerek ayağa kalktı ‘Ubeydu’llāh mel’ünuna karşı "Ey Hāk te‘ālā ‘inde yüzü kara Tañrı düşmānı yalancı sensin ve saña tābi‘ olan zālimlerdir. Hāzret-i Peyğamberiñ evlādını kırıp minbere çıkardıñ şiddikler maḳāmında oturub yalan söylersin" dedi çünkü bütün Kūfelileri ‘Ubeydu’llāh ehl-i beyte hākāret etmeyeceğine söz vermişti. Bunuñ

⁴⁹ Peygamber size deseydi ne derdiniz? Ümmetlerin sonuncusuyken ne yaptınız? Benim soyum ve ailemden sonra. Aralarında tutsak ve kanlar içinde katledilenler vardı. Size verdiğim öğütlerin karşılığı bu mu olacaktı? Benim soyuma karşı ben size iyilikle nasihatte bulunurken...

⁵⁰ Kelime تحت şeklinde yazılmıştır.

⁵¹ "Herkes ölümü tadacaktır." Āl-i İmrān Suresi 3/185.

⁵² "Hiçbir kimse Allah’ın yazılıp bir süreye bağlanmış izni olmadan ölmez." Āl-i İmrān Suresi 3/185.

⁵³ Müellif ilgili kişinin ismini sehven ‘Ubeydu’llāh olarak yazmıştır. Oysa olay örgüsünde bahsedilen kişi ‘Abdu’llāh bin ‘Afīftir.

üzerine 'Ubeydu'llâh mel'ün gâzablanarak Hâzret-i 'Abdu'llâh bin 'Afîfi orada parça parça etdirdi. Raḥmetu'llâh bundan sonra Hâzret-i Hüseyinî başıyla bütün bu perîşân 'â'ileyi Şâma gönderdi.

[23b] Müjdeciler Yezîde haber ulaşırdılar. Yezîd tahta⁵⁴ çıkıp oturdu. Meclisi kurdı... Evvelâ Hâzret-i Hüseyinî 'â'ilesi cümleten meclise konup ayakda Yezîdîñ öñüne çizildiler. Ve Hâzret-i Hüseyinî başını bir tās içine koyup Yezîdîñ öñüne koydular. Yezîd mel'ün başı görünce

"رحمك الله يا عبيد كنا نرضى من طاعة اهل العراق بدون قتلك و لكنك قطعت الرحم و فارقة الجماعة"

dedi ya'nî Tañrı raḥmet etsin saña ey 'Ubeydu'llâh biz 'Irâk ehliniñ tã'atinden râzî olduk. Egerçi seni öldürmediler lâkin sen kaṭ'-ı raḥm kıldıñ... Ve cemâ'atden ayrıldıñ dedi. Ya'nî sen Müslümân cemâ'atinden ebedî ayrıldıñ ammâ bizim maḥşadımız işimiz oldu demektir. Yezîd elinde tuttuğu ufaḥ bir deynekle Hâzret-i Hüseyinî tudağı üzerine vurdu.

[24a] Şâm ulularından Ebû Berîre-i Eslemî o meclisde hâzırdı. Yezîde hitâben -Kaldır ol ağacı Hüseyinî tudağı üzerinden ki ben Resûl'llâhı çok gördüm ki o tudaḥları öperdi. dedi. Yezîd Zeyne'l-'Âbidîne -Seniñ babañ beni tanımadı Allâhıñ baña verdiği saltanatı almak istedi. İşte böyle oldu." dedi. Zeyne'l-'Âbidîn daḥi

⁵⁵ ما اصاب من مصيبة فى الارض ولا فى انفسكم الا فى كتاب من قبل ان تبراها ان ذلك على الله يسير

dedi. Yezîd emretti hâtûnları kendi sarâyında haremleriniñ yanına alaḥodu. Bundan sonra Nu'mân ibn-i Beşîr ile Medîneye gönderdi Hüseyini öldürdüğü için Kûfe ve 'Irâk vâililiği 'Ubeyde verdi. Hâlbuki bu mel'ün Ḥorasân ve Sîstânı da umardı.

[24b] Bu alçaḥ umduḡuna nâ'il olamadı. Ḥasrû'd-dünyâ ve'l-âḥire kaldı. Ey şu satırları okuyanlar añladıñız mı? İşte insânlar böyle bî-vefâdır. Öñünde âferin budalâsı soñunda mahrûmdur. Çünkü dem de iḥbâl de... saltanat da fânîdir... Bundan sonra bunlarıñ başlarına gelenleri aşaḡıda diñleyeceḡiz... "والله عزيز ذوننقام"⁵⁶

Mersiyeye

Aḡlayıñ ey ehl-i dîn mazlûm şehîdân 'aşḡına
Bugün mâtem demidir aḡlayıñ cihân 'aşḡına
Aḡlasın bugün gözler ehl-i îmân 'aşḡına
Ediñ la'net Yezîde dökülen ḡan 'aşḡına
Kerbelâda ḡalan o şusuz cân 'aşḡına
Yezîdîñ uğruna toḡranan ḡurbân⁵⁷ 'aşḡına

[25a] Dünyâ olalı böyle zulmü kimse görmedi
O nesl-i pâke Yezîd bir içim şü vermedi
Çok çalışdı şâh-ı Hüseyin şüya ermedi
Titredi yerler gönüller yerlerinde tırmadı
Aḡlayıñ Kerbelâda o şusuz cân 'aşḡına
Yezîdîñ uğruna toḡranan ḡurbân 'aşḡına

La'net-sezâdır Yezîdîñ şahşına hem şânına
Girdi bir avuç ma'sûm bî-çâreniñ ḡanına
Naşıl varır mel'ün yarın Ḥaḡ dîvânına
Bugün düşdü Hüseyin Kerbelâ meydânına
Aḡlayıñ Kerbelâda uçan cân 'aşḡına
Yezîdîñ uğruna toḡranan ḡurbân 'aşḡına

⁵⁴ Kelime تحت şeklinde yazılmıştır.

⁵⁵ "Yeryüzünde vuku bulan veya başınıza gelen hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılı olmasın. Kuşkusuz bu Allah'a göre kolaydır." Hadîd Suresi 57/22.

⁵⁶ "Allah Aziz ve intikam sahibidir."

⁵⁷ Kelime şiirin bütününde قوربان şeklinde yazılmıştır.

Şaymadı Yezîdler hîç ehl-i beytiñ şânını
 Dökdüler haķâretle hândânîñ kanını
 Yâd ediñ ey ehl-i dîn Kerbelâ kurbânını
 Şimr mel'ün kesdi Hüseyiniñ gerdânını
 Ağlayıñ Kerbelâda dökülen kan 'aşkına
 Yezîdiñ uğruna toğranan kan 'aşkına

Sonuç

İbrahim Aczî, Alevi-Bektaşî gelenek içerisinde yer almamasına rağmen Kerbela'da yaşananlara üzüldüğünden *Şehadet-i Hazret-i Hüseyin* adlı bir eser kaleme almıştır. Kendisinin böyle bir eser kaleme almasıyla herhangi bir tarikat bağlantısı bulunmadığını net bir şekilde vurgulamış; toplumda meydana gelen üzücü olaylara tepki vermenin insan olmanın bir gereği olduğunu dile getirmiştir.

Şehadet-i Hazret-i Hüseyin, mensur-manzum karışık bir şekilde 20. yüzyılda kaleme alınmış bir eser olup bu olaya duyulan üzüntünün içten bir göstergesidir. Eserde Aczî, Kerbela sürecini Hz. Âdem'in oğulları Hâbil ve Kâbil arasında geçen olaya dayandırarak açıklamaya çalışmış; bu olayın dünyadaki fena ve kötü olayların miladı olduğunu vurgulamıştır. Bu girişten sonra esere Yezid'in biat mektupları istemesiyle devam edilmiş, Kerbela'da yaşananlar nispeten ayrıntılı sayılabilecek çerçevede ele alınmıştır. Türkçe olarak sade bir dille kaleme alınan eserin olay örgüsünde kimi zaman Arapça dua ve şiirler de yer almaktadır. Aczî, olayı aktardığı ya da faydalandığı kaynakları belirtmemiştir. Ancak yapılan araştırmalarda olay örgüsünün anlatımında Muhammed b. Cerîr et-Taberî'nin (ö. 310 / 923) *Târîhu't-Taberî* ismiyle marûf *Târîhu'r-Rusul ve'l-Mulûk* eserinden faydalandığı tespit edilmiştir.

Eserde hece ölçüsüyle kaleme alınmış iki mersiye bulunmaktadır. Mersiyelerde şair, şekle çok fazla önem vermemiştir. Hece ölçüsü yönünden kusurlu olan mersiyelerde şairin daha çok anlam üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Mersiyelerde Hz. Hüseyin'in temiz ve pak oluşu, masumlğu, amansız bir zulme uğradığı, susuz kalışı, Yezid ve taraftarlarına lanet, matem, Şimr'in Hz. Hüseyin'in mübarek başını kesmesi gibi hususlar vurgulanmıştır. Bu çerçeveden bakıldığında eserin kullanılan mazmunlar itibarıyla kendinden önceki çalışmalarla benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu benzerliğe rağmen çalışmanın son dönem Kerbela literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, Ömer Asım vd. (ed.). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü V*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., C. 5, 3. Baskı, 2009.
- Arslan, Mehmet ve Erdoğan, Mehtap. *Kerbela Mersiyeleri*. Ankara: Grafiker Yay., 2009.
- Coşar, Asiye Mevhibe. "Cumhuriyet Dönemi Dil Hareketleri ve Dil Tartışmaları", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 18, Ankara: Yeni Türkiye Yay., (2002), 65-73;
- Çağbayır, Yaşar. *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötügen Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötügen Neşriyat, C. 2, 1. Basım, 2007.
- Çağlayan, Bünyamin. "Kerbela Mersiyeleri" Doktora Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi, 1997.
- Demircan, Adnan. *İslâm Tarihinin İlk Asrında İktidar Mücadelesi*. İstanbul: Beyan Yay., 2016.
- eṭ-Ṭaberî. *Târîhu'r-Rusul ve'l-Mulûk, ve Şılatu Târîh eṭ-Ṭaberî*, C. 5, Beyrut: Dâru't-Turâs, 1387 / 1967.

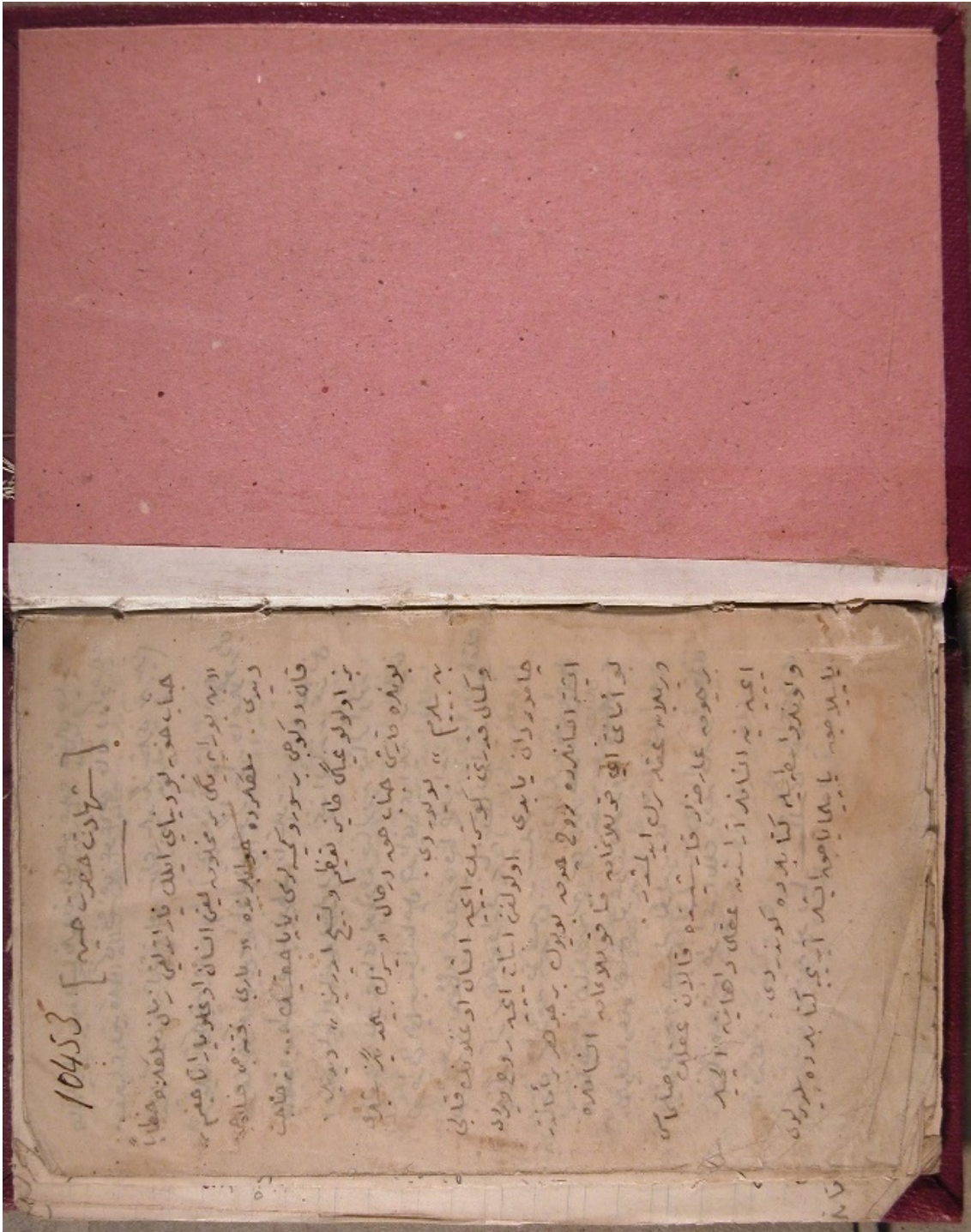
- Fıġlalı, Ethem Ruhi. "İslam Tarihinde Hz. Hasan ve Hüseyin Dönemleri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXVI (1983): 353-70.
- İsen, Mustafa. *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*. Ankara: Akçağ Yay., 1994.
- Kendi, İbrahim Aczî. *Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin*. Konya: Yusuf Ağa Kütüphanesi, 42 Yu 10453, 1a-25a.
- Korkmaz, Zeynep. "Cumhuriyet Devrinde Türk Dilindeki Gelişmeler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar* içinde, C. 1. Ankara: TDK Yay., (2005), 909-19.
- Köksal, M. Asım. *İslam Tarihî: Hazreti Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*. Ankara: Akçağ Yay., 1979.
- Levend, Ağâh Sırrı. *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: TTK Basımevi, 1960.
- Mengi, Mine. "Eski Edebiyatımızın Mersiyelerine Toplu Bir Bakış". *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı* (1983): 91-101.
- Onat, Hasan. *Emevîler Devri Şii Hareketleri ve Günümüz Şiiliği*. İstanbul: Endülüs Yay., 2019.
- Parlatır, İsmail. "II. Meşrutiyet Sonrası Türk Dili", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 15, Ankara: Yeni Türkiye Yay., (2002), 148-53.
- Tiyek, Muhammet Akif. "İbrahim Aczî Kendi'nin Hayatı, Eserleri ve Dîvân'ı (İnceleme-Metin)" Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022.
- Tiyek, Muhammet Akif. "İbrahim Aczî Kendi Bibliyografyası". *ATEBE* 6 (Aralık 2021): 175-91.
- Ünver, İsmail. "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" *Türkoloji Derneği Dergisi* 9/1 (1993): 51-89.
- Yıldız, Alim (ed.). *Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Edebiyat) II. Cilt*. Sivas: Asitan Yay., 2010.
- Yıldız, Alim (ed.). *Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Tarih Bilimleri) I. Cilt*. Sivas: Asitan Yay., 2010.
- Yılmaz, Müslüm. "Klasik Türk Edebiyatında Kerbelâ Hadisesi" Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016.

İnternet Kaynakları

<https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf.>, erişim tarihi: 06.10.2022

Ek:

Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin [1a]

10453 [Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin]

هيا، هوى، بودايى ايدك قازيرلى زمان مقلديه مطايا
لايه بولايى يگ بر مغلوبه يعنى انسان اولغولايلا تا عيش
درى . مقلده هويلايدنه « يارى ختمه خاتمه
قانه دولوب بر سور و گيره لوى يا باهفتك ... نه طاعت
بز اولولويغاك طائره توغلم و تسخ اندرينه « دويون
بولنده قايى هيا، هوى و حال « سوزله يجه ياز شيراز
به سيلم « بولنده دي .
وگمال خديقه كوسته يك ايجده انسان اولغولويك قايى
چامور دان يابدى اولونن انسان ايجده روي بولور
اقتراشاندوره نوزج هويوه بولون به هويوه ياشاند
لو اناننى ايجي قويلوناننه تا قويلوناننه انساننده
ويلايه عتد زن ايلنده .
بر هويوه عارضه قازيرلنده قانون عتد صاباكي
ايجده نه انساننده آسنده عتقى زاهاننه ايجده
وانوندر ايجده كتابنده كوندروى .
يا يلايه يا يلايه ايجده آيى كتابنده كوندروى .

Şehâdet-i Hazret-i Hüseyin [1b-2a]

Summary

Poets and writers, who are members of society, do not remain indifferent to the events that occur in social life and give various reactions to these events. In this context, social events constitute an important subject area for poets. One of the events that took place in the history of Islam and left deep traces in the hearts of almost every individual is the Karbala Incident. The Karbala Incident, which led to the martyrdom of Hazrat Hussein and laid the groundwork for various events later in Islamic history, is an event emphasized by poets and written in verse, prose, or verse-prose mixed works.

Emotional poems about a person's good qualities are called elegies to express the sadness of losing a person after his death. The elegies usually begin with the fact that the life of this world is mortal and the world is full of cruelty. The poet reproaches this state of the world with the sadness of losing the person concerned mourns and begins to praise the person who is instrumental in writing the elegy. This praise can be expressed as a section where the poet uses the art of exaggeration to the fullest. Then there are prayers and wishes for that person. It is possible to say that the most famous examples of elegy in the history of literature are those written about the martyrdom of Hazrat Hussein. In these elegies, the process leading to the martyrdom of Hazrat Hussein is handled with a lyrical style of expression, taking into account historical data. Also, Karbala and the related region are considered sacred in this type.

One of the authors who chose the Karbala process as the subject of study is Ibrahim Aczî Kendi, who lived between 1882-1965 and fulfilled various duties as a civil servant at the state level. Ibrahim Aczî was born in Konya in 1299/1882, got a good education, and developed himself in various fields. In his works, he mainly focused on folklore-related subjects. In addition, he has many articles published in newspapers and magazines. The period in which Ibrahim Aczî lived was when various discussions such as the alphabet, spelling, writing of words, and affixes were made in the language, and many changes related to the language. This situation is reflected in the works of Ibrahim Aczî. Therefore, his work was differences in the spelling of words and affixes.

In this article, the subject of study of the work named *Şehadet-i Hazret-i Hüseyin*, in which Ibrahim Aczî deals with the Karbala process in a relatively straightforward way, has been chosen. The fact that there is no study about the work and that it is written in the twentieth century are among the issues that increase the importance of the work. In the study, brief information about the life of Ibrahim Aczî was first given, and then the *Şehadet-i Hazret-i Hüseyin* was examined in general terms in terms of form and content. In the last part of the research, the translated text of the work is included.

The work named *Şehadet-i Hazret-i Hüseyin* by Ibrahim Aczî is registered in the Konya Yusuf Ağa Library with the archive number 42 Yu 10453. As a result of the research, only one copy of the work was identified. Written in prose; however, the work, which includes two elegies, is written in plain language. Ibrahim Aczî states that writing such a work should establish no set connection. Since childhood, Aczî has been against being attached to any belief without researching and examining it. The result is a manifestation of the respect and love for Hazrat Hussein. According to Ibrahim Aczî, being human is necessary to react to and hate the treatment done to Hazrat Hussein.

Şehadet-i Hazret-i Hüseyin is similar to the mazmuns used in the works written before him. In this respect, it can be said that the work is far from original because the plot is almost the same as what is told in historical sources. Ibrahim Aczî did not specify which sources he used while writing the work. However, it has been determined that he benefited from Muhammed b. Cerîr et-Taberî's (d. 310/923) *Tārīḫu'r-Rusul ve'l-Mulūk*. What distinguishes the result from the others and makes it different is the two elegies written by Ibrahim Aczî in syllabic meter. In elegies, the poet did not attach much importance to form. It is seen that the

poet concentrates more on the meaning in the elegies, which are defective in terms of syllable meter. In the dirges, Hazrat Hussein's purity and innocence, the fact that he was mercilessly persecuted and thirsty, Yazid and his followers were cursed, mourning and Shimr beheading Hazrat Hussein were emphasized.

Along with this study, the work *Şehadet-i Hazret-i Hüseyin* has been presented to benefit those concerned. It is thought that the study will contribute to the recent Karbala literature.